

ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΔΙΚΤΑΙΟΝ ΑΝΤΡΟΝ ΛΑΣΗΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

Ἄριθμός 43

Ὑπὸ **ANNAΣ ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ**

Τὸ Σπήλαιον «Δικταῖον Ἄντρον» εὐρίσκεται ἐπὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τοῦ ὄρους Δίκη (2148) εἰς ὕψος περίπου 1.000 μ. ὑ.ε.θ. ὑπάγεται εἰς τὴν κοινότητα Ψυχροῦ Λασηθίου ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέχει 0,30' ὥρας πεζῆ ἐπὶ ἀνηφορικῆς ἀτραποῦ, καὶ συνδέεται δι' ἀμαξιτῶν σκυροστρώτων ὁδῶν καλῆς ἢ μετρίας καταστάσεως μετὰ τὸ Ἡράκλειον, Νεάπολιν καὶ Ἄγιον Νικόλαον.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ:

Τὸ σπήλαιον εἶναι γνωστὸν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων. Ἐντὸς αὐτοῦ ἐλατρεύετο ὁ Κρητογενεὴς Ζεὺς ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς Μεσομινωικῆς μέχρι τέλους τῆς Ὑστερομινωικῆς ἐποχῆς.

Γεννηθεὶς ἐν τῷ σπηλαίῳ ὑπὸ τῆς Ρέας παρελήφθη ὑπὸ τῶν Κουρητῶν καὶ τῶν νυμφῶν καὶ ἀνετράφη εἰς τὸ Ἰδαῖον Ἄντρον. Σήμερον δεῖκνουν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας ὡς χῶρον τῆς γεννήσεώς του μικρὰν ἐσοχὴν μεταξὺ λιθωματικῶν στύλων, εὐρισκομένων εἰς τὸ μέσον περίπου τοῦ Νοτίου τοίχου τοῦ τελευταίου θαλάμου, διότι σ' αὐτὸ τὸ σημεῖον εὐρέθησαν τὰ περισσότερα ἀναθήματα πρὸς αὐτόν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ ποὺ ἐπραγματοποιήθησαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς τὸ 1900 ἔφεραν εἰς φῶς ὑπολείμματα βωμοῦ, ἀναθήματα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἀφιερωμένα εἰς τὸν Δία.

Αὐτὰ θεωροῦνται ἀρχαιότερα τῶν εὐρημάτων τοῦ Ἰδαίου Ἄντρον. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται πόρπαι καὶ καρφίδες, ἱεροὶ διπλοὶ πελέκεις σύμβολον τοῦ Διός, κ.ἄ. χάλκινα ἀγαλμάτια προσευχομένων ἀνδρῶν, πήλινα ἀγγεῖα καὶ θραύσματα αὐτῶν κ.λ.π.

Τὸ σπήλαιον ἐξηρευνήθη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1963 ὑπὸ τῆς γραφύσης καὶ τῶν κ.κ. Ι. Ἰωάννου Ε.Σ.Ε. Ἀθηνῶν, Ι. Χουρδάκη καὶ Α. Χουρδάκη κλιμακίου Ε.Σ.Ε. Κρήτης.

Ὁ ὁδηγὸς Γ. Ταμιωλάκης ἐχαρκτηρίσθη ἀπὸ τὴν ὁμάδα τῶν σπηλαιολόγων ὡς μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδος του.

ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ:

Αὕτη παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου εἶναι σχετικῶς ὁμαλὴ μὲ θαμνώδη βλάστησιν, ἐνῶ ὅλη ἢ περὶ αὐτὴν ἑκτασις εἶναι ἐπικλινῆς μὲ ἀραιὰν δασώδη τοιαύτην.

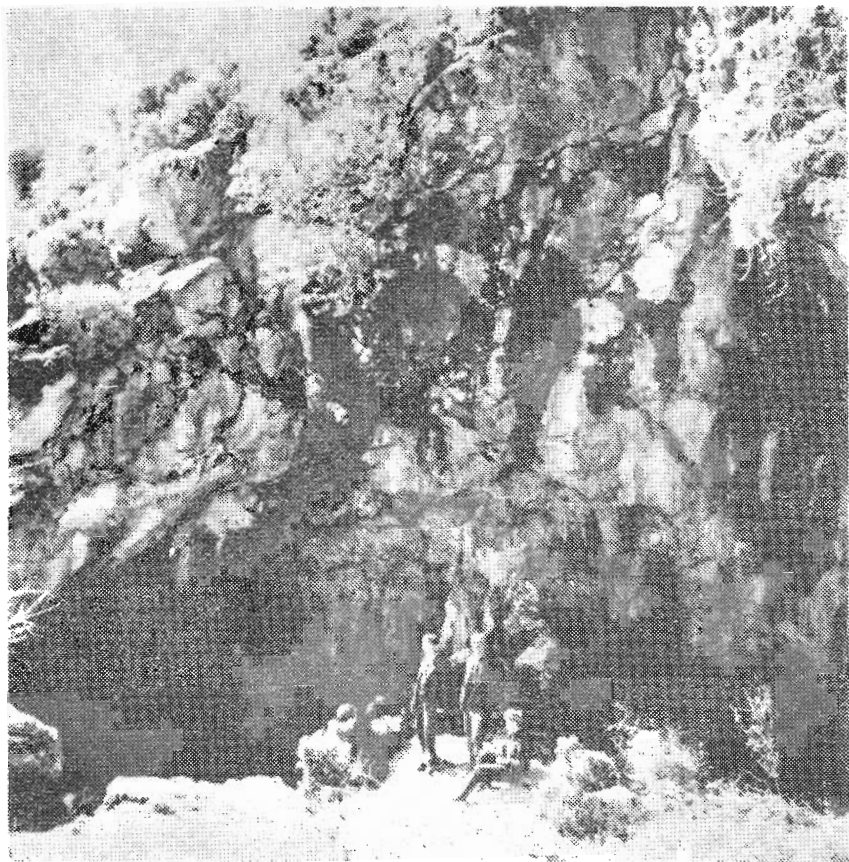
ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ:

Ἀποτελεῖται ἐκ δύο τμημάτων: τὸ πρὸς βορρὰν ἐπίπεδον καὶ πρὸς Νότον βαραθρῶδες ἢ κυρίως σπήλαιον.

Τὸ πρὸς βορρᾶν τμήμα ἀποτελεῖται ἐξ ἐνός θαλάμου μήκους 35 χ. πλάτους 12χ. ὕψους 8—2,5 μέρος τῆς ὀροφῆς τοῦ ὁποίου ἔχει κρημισθῆ. Ἡ εἴσοδός του ἔχει πλάτος 18μ. καὶ ὕψος 8 μ. Ὁ σταλαγματικὸς διάκοσμος

του είναι ελάχιστα έντυπώσιακός. Τὸ δάπεδον του καλύπτεται ἀπὸ λίθους ἀποκολληθέντας ἐκ τῆς ὀροφῆς ἢ ἐξ ἀνασκαφῶν καὶ χρησιμοποιεῖται διὰ ποιμνιοστάσιον χωρισμένον διὰ ξηρολιθιάς,

Τὸ πρὸς Ν. τμήμα ἔχει εἴσοδον πλάτους 14 μ. με δάπεδον πολὺ κατωφερικὸν ὁμοιάζον με τεράστιον χωνίον καὶ ὕψος ὀροφῆς 8 μ. περίπου. Ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς τεραστίου θαλάμου πολὺ ἐπικλινούς μήκους 85, πλάτους 35 καὶ ὕψους περὶ τὰ 15 μέτρα. Ὁ θάλαμος οὗτος χωρίζεται πρὸς τὸ τέλος του εἰς μικρότερους τοιούτους ἀπὸ ὀριζοντίας γραμμὰς τεραστίων καὶ ὠραι-

Σπήλαιον Δικταῖον Ἄντρον. Ἡ εἴσοδος τοῦ ἀριστεροῦ τμήματος
(Φωτογραφία Α. Χουρδάκη)

στάτων στύλων καὶ σταλαγμιτῶν, οἱ ὅποιοι σχηματίζουν ἐξώστας κλιμακωτούς,

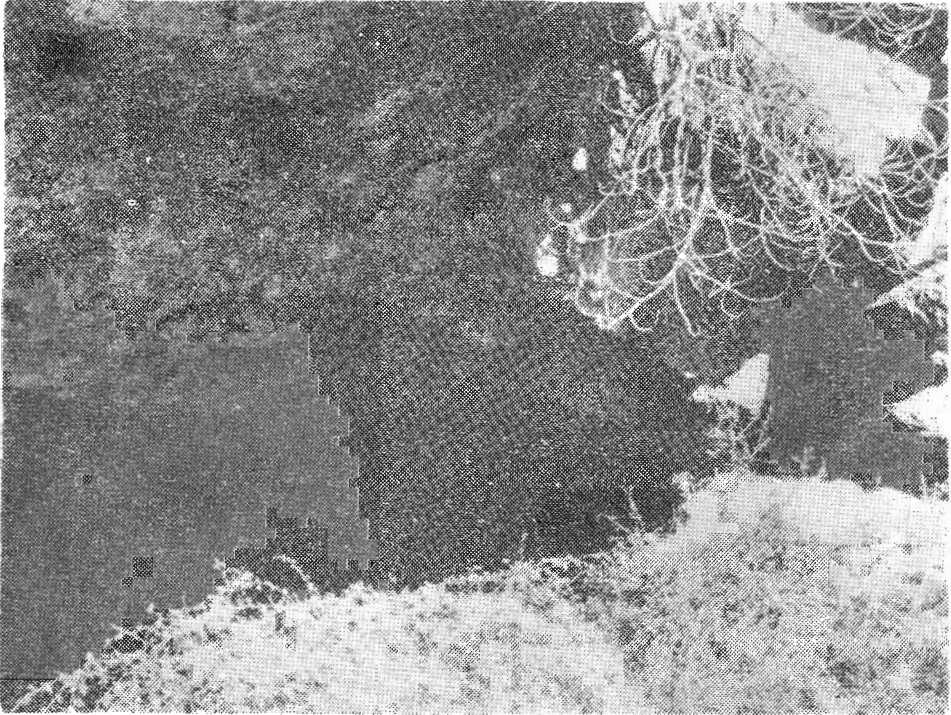
Τὸ πρὸς τὸ τέλος τμήμα του, πού εὐρίσκεται εἰς βάθος 37 μ. εἶναι τὸ πλουσιότερα διακοσμημένον με γραφικωτάτην λίμνην, εἰς τὰ νερά τῆς ὁποίας καθρεπτίζονται οἱ λεπτότατα δουλεμένοι τεράστιοι κίονες πού τὴν πλαισιώνουν.

Εἰς τὸ Ν.Α. μέρος τῆς λίμνης μικρὰ εἴσοδος ὁδηγεῖ εἰς θάλαμον μήκους $4 \times 10 \times 8$ ὠραιότατα διακοσμημένον εἰς τοὺς τοίχους.

Εἰς τὸ κέντρον τοῦ νοτίου τοίχου του καὶ εἰς ὕψος ἑνὸς π.μ. ὑπάρχει μικρὰ ἔσοχὴ ἐντὸς τῆς ὁποίας θεωρεῖται ὅτι ἐγεννήθη ὁ Ζεὺς.

Εἰς τὸ βάθος τοῦ δεξιοῦ τμήματος τοῦ δαπέδου του ἔχουν σχηματισθῆ λίθωματικά μικρὰ λεκάναι συλλογῆς ὕδατος—Gouirs—μὲ διαυγὲς νερό, τὸ ὁποῖον διετίθετο ὑπὸ τῶν νυμφῶν πρὸς πόσιν μόνον εἰς τὸν Δία.

Πρὸς Δυσμὰς τῆς λίμνης καὶ ὀπισθεν τῶν κίωνων ποὺ σχηματίζουν τοῖχον, ὑπάρχει ἄλλος θάλαμος. ὁ ὁποῖος χωρίζεται εἰς δύο διὰ τεραστίου λίθωματικοῦ ὄγκου. Ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ λιθ. ὄγκου χῶρος ὀνομάζεται

Τὸ δεξιὸν τμήμα

(Φωτογραφία I. Ἰωάννου)

θάλαμος τοῦ «Μανδύου τοῦ Διός». Τὸ ὄνομά του ὀφείλει εἰς τὸν ἑν εἶδει μανδύου ὠραιότατον σταλακτίτην ποὺ κρέμεται ἐκ τῆς ὀροφῆς. Ὁ πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ λιθ. ὄγκου χῶρος ἐκτείνεται κυκλικά· πλησιάζων τὸν θάλαμον τῆς γεννήσεως τοῦ Διός.

Ἐκτὸς τοῦ διακόσμου του τὸ σπήλαιον εἶναι φαντασμαγορικὸν καὶ λόγῳ τοῦ τεραστίου ὕψους τῆς ὀροφῆς του καὶ λόγῳ τῶν χρωμάτων, ποὺ τοῦ προσδίδει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας εἰσερχόμενον διὰ τῆς τεραστίων διαστάσεων εἰσόδου του.

Ὅλον τὸ δάπεδον τοῦ σπηλαίου καλύπτεται ἀπὸ ὄγκολίθους ἀποσπασθέντας τῆς ὀροφῆς. Οἱ πρὸς τὰ ἀνατολικά ὄγκολίθοι ἔχουν καλυφθῆ ἀπὸ φερτὰ ὑλικά κυρίως χῶματα προερχόμενα ἐκ τῶν ἔξω διὰ τῶν ὑδάτων τῆς βροχῆς.

Τὰ ἀνωτέρω ὑλικά διευκολύνουν τὴν προσπέλασιν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σπήλαιου, ἢ ὅποια πραγματοποιεῖται διὰ προχείρως διανοιγμένων μικρῶν κλιμάκων ἐπ' αὐτῶν.

Σ Π Η Λ Α Ι Ο Γ Ε Ν Ε Σ Ι Σ :

Τὸ σπήλαιον εἶναι διανοιγμένον ἐντὸς ἀσβεστολίθου διὸ διαβρώσεως κατ' ἀρχὰς καὶ διὰ πιέσεως μεγάλων ποσοτήτων ὑδάτων κατόπιν.

Ἡ διεύρυνσις καὶ ἐκβάθυνσις τῆς εἰσόδου τοῦ μεταγενέστερα εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ἐκτὸς τῆς ἐνώσεως τῶν δύο τμημάτων τοῦ (B-N) καὶ τὴν κάλυψιν τοῦ δαπέδου τοῦ ἐκ τῶν κυλισθέντων ὄγκολίθων καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τῶν φερτῶν ὑλικῶν.

Δικταῖον Ἄντρον. Ἡ λίμνη τοῦ Διός.

(Φωτογραφία Α. Χουρδάκη)

Ἡ ἐκδοχὴ ὅτι οἱ πραγματοποιήσαντες διὰ δυναμίτιδος ἀνασκαφὰς πρὸ τῆς εἰσόδου, ἀρχαιολόγος Evans καὶ ἐργολάβος Kochran καὶ ὅτι οἱ εὕρισκό-

μειναι ὀγκόλιθοι ἐντὸς τοῦ σπηλαίου προέρχονται ἀπὸ τὰς ἔξω ἀνασκαφάς, τοὺς ὁποίους διωχέτευον οὗτοι ἐντὸς τοῦ σπηλαίου διὰ νὰ κλείσουν τὴν εἴσοδον σκοπίμως, κατὰ τὴν γνώμην μας θεωρεῖται ἀπαράδεκτος. Πρῶτον διότι δὲν πρόκειται περὶ μικρῶν ποσοτήτων μετρίων βράχων καὶ μόνον πρὸς τὸ τμήμα τῆς εἰσόδου, ἀλλὰ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ σπηλαίου. Οἱ πρὸς δυσμὰς ἀκάλυπτοι ὀγκόλιθοι μαρτυροῦν τὴν προέλευσίν των ἐκ τῆς ὀροφῆς. Δεύτερον διότι εἶναι σαφῆ τὰ ἴχνη καὶ τῆς ἀποσπάσεως των ἐξ αὐτῆς καὶ τῆς διευρύνσεως τῆς εἰσόδου του μεταγενέστερα.

ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΠΗΛΑΙΟΥ :

Τὸ σπήλαιον ἐκτείνεται ἐκ Βαρρᾶ πρὸς Νότον. Τὸ κατ' εὐθείαν γραμμὴν μῆκος του ἀνέρχεται εἰς 85 μ. τὸ μεγαλύτερον βάθος του ἀνέρχεται εἰς 37 μ. ἀπὸ ἐπίπεδον εἰσόδου. Καταλαμβάνει 2.000 τετρ. μέτρα.

ΜΕΤΕΩΡΟΛΟΓΙΑ :

Ἡ θερμοκρασία ἐντὸς τοῦ σπηλαίου κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1963 ἦτο εἰς τὸ σημεῖον τῆς λίμνης 8^οΚελσίου. Ἡ ὕγρασία του 85^ο.

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ .

Τὸ σπήλαιον Δικταῖον Ἄντρον θεωρεῖται γενικοῦ τουριστικοῦ ἐνδιαφέροντος :

- 1ον) Διότι εἶναι εὐμέγεθες.
- 2ον) Διότι ἔχει θαυμάσιον καὶ ἐντυπωσιακὸν διάκοσμον.
- 3ον) Διότι συνδέεται μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν μυθολογίαν.
- 4ον) Διότι φωτιζόμενον ἐκ τῆς τεραστίων διαστάσεων εἰσόδου του καθίσταται πολὺ ἐπιβλητικὸν καὶ φαντασμαγορικόν.
- 5ον) Διότι εὐρίσκεται εἰς θαυμασίαν τοποθεσίαν πλαισιουμένην ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ ὄρους Δίκτη σὲ θέαν πρὸς τὸ ὀροπέδιον Λασηθίου, μήκους 9,5 χιλμ. καὶ πλάτους 5 χιλμ. ποὺ γύρω του εἶναι κτισμένα 17 χωριὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἐγκατεστημένοι 12.000 ἀνεμόμυλοι μὲ λευκὰ πάνινα πτερύγια προσφέρουν μοναδικὸν θέαμα κατὰ τὸ θέρος ὁμοιάζον μὲ τεράστιον ἀνθόκηπον ἀπὸ μαργαρίτας.
- 6ον) Διότι εἶναι πλησίον ἀμαξητῆς ὁδοῦ.
- 7ον) Διότι τὸ ἐπισκέπτονται πολλοὶ ξένοι καὶ
- 8ον) Διότι εὐκόλως διευθετεῖται τουριστικῶς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

1. Ἡσιόδου Θεογονία Ἄπαντα (ἔκδ. Ἀθηνῶν) 1889 Στίχοι 482—486
2. Διονυσίου Ἀλικαρνασέως. Ρωμαϊκὴ Ἀρχαιολογία Β' σελ. 61
3. Π. Καββαδία Προϊστορικὴ Ἀρχαιολογία
4. Ἰωσήφ Χατζηδάκη Τὸ Δικταῖον Ἄντρον. Περιοδικὸν Ἑστία KB 1886, σ. 167
5. Γρ. Παπαδοπετράκι Ἱστορία Σφακίων (Ἔκ. 1888)
6. Ἰακ. Ραγκαβῆ Ἑλληνικὰ Τομ. Γ σελ. 484
7. Ἐλευθερουδάκη Λεξικὸν. Λέξεις Ἀμάλθεια 1—862 Αἰγαῖος Πολιτισμὸς 1—452, Αἰγαῖον 1—447, Εὐρώπη ΙΥ—95, Ζεὺς ΙΥ—200, Ἰδαῖοι ΥΙ—233, Δικταῖον ΙΥ—587, Μίνως ΙΧ—473
8. Μακρῆ Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια Εἰς τὰς αὐτὰς ὡς ἄνω λέξεις

9. **Κ. Παπαρρηγοπούλου** Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους Τομ. I Εἰσαγωγή
σελ. ρθ'κ. ἐπ.
10. **Ἰωσήφ Χατζηδάκη** Ἱστορία τοῦ Μουσείου Κρήτης σελ. 12
11. **Τ. Παπαθανασίου** Τὸ Δικταῖον ἄντρον Εἰς περιοδικὸν Ἑπιστημονικὴν
Ἠχώ 1929 σελ. 26
12. **Στ. Φιοράκι** Τὸ Δικταῖον ἄντρον Εἰς Ἐφημ. «**Δρῆρος**» ἐκδ. Νεάπολις
Κρήτης 1933. Β. 567—568
13. **Ἐκδρομῆως πιθ. Γ. Σουμελίδου** Γυμνασιάρχου Ἄρθρον του εἰς Ἑκ-
δρομικά 1932, 4, 205
καὶ 249
14. **Γ. Βελισσαρίδη** Περπατάρηδες στὴν Κρήτη. Ἑκδρομικά 1933. Ε. 287
15. **Ἄλ. Σταΐνμετζ** Ἐκεῖ ποῦ ἐγεννήθη καὶ ἐτάφη ὁ Ζεὺς Ἑκδρομικά 1935.
Ζ. 73 σελ. 136—138 μετὰ φωτογραφίας τοῦ σπηλαίου
16. **Ἄντ. Κανελλῆ** Ἡ πανὶς τῶν ἐλληνικῶν σπηλαίων **Βουνό** 1946 σελ. 32
17. J. Mersius Creta, Cyprus, Rhodus (ed. Amsterdam 1675) p. 71
18. D. O. Dapper Description exacte des Isles de l' Archipel Amsterdam
1703 p. 389—390
19. A. Evans. Myc. Tree and Pillar. Cult. p. 13
20. A. Evans. The Palace of Minos t. I p. 625
21. U. Fracassini. La Grotte sacre Encyclopedia Italiana t. XVII p. 1000 (e-
dition 1933
22. Anonyme. Monumenti Antichi Academia dei Lincei Poma p. 411
23. Anonyme. The Journal of Hellenic Studies (London) t. XVII q. 352
24. Anonyme. The Annual of the British School at Athens (London) t. IY p.
94 and 114
25. **Ν. Γλασπέρου** Κρήτη—Μινωϊκὴ ἐποχὴ. Ὑπαιθρο Γ. 1937
26. **Σπ. Μαρινάκου** Θὰ ἀναγνωσθῆ ἐπὶ τέλους ἡ οψ. 14—18 πρωτομυκηναϊ-
κὴ γραφὴ; «**Βῆμα**» 21[11]52.

RESUMÉ

Grotte Diktaion Andron No 43

Par Mme Anna Petrochilou

Cette grotte se trouve sur la face nord du mont Dikté (H. 2148 m.) a une hauteur de 920 m. au dessus du niveau de la mer.

Elle appartient à la commune de Psichro de Lasithi, se trouvant à une distance d' une demi-heure de celle-ci.

La grotte est connue dès les temps les plus anciens. Dans celle-ci on adorait Zeus Cretogéne (né en Crete) dès la fin du Moyen Minoen jusqu'a la fin de l' époque Neo-minoenne.

D' après la legende, Zeus est né dans la grotte par Rhéa dans une loggia située dans la dernière salle de la grotte entre stalactites, car en cet endroit on trouva beaucoup d' offres votifs.

La grotte se divise en deux parties, l' une vers le Nord, qui est plâne (longueur 35 m.) l' autre vers le Sud qui est abismale Clongueur 85 m. profondeur 37 m.).

La grotte ouverte dans le calcaire a été formée au commencement par la corrosion et par la suite par la pression de grandes masses d' eau.

La grotte fut explorée par Mme Anna Petrochilos et m. m. J. Ioannou, J. Chourdakis et A. Chourdakis,

